

OILAVIY ZO‘RAVONLIK QURBONI BO‘LGAN SHAXSLAR BILAN IJTIMOIY ISH OLIB BORISH TEXNOLOGIYASI

Teshayev Doniyor Madjidovich ¹

¹ O‘zMU "ijtimoiy ish" kafedrası stajyor-o‘qituvchisi, tayanch doktoranti

Qahramonova Nodira Laziz qizi ¹

¹ Mirzo Ulug‘bek nomidagi O‘zbekiston Milliy universiteti

Ijtimoiy fanlar fakulteti, Ijtimoiy ish yo‘nalishi 1-kurs talabasi

MAQOLA MALUMOTI

ANNOTATSIYA:

MAQOLA TARIXI:

Received:23.05.2025

Revised: 24.05.2025

Accepted:25.05.2025

KALIT SO‘ZLAR:

oilalar, jamiyat, tarbiya,
zo‘ravonlik, hamkorlik,
professional ko‘nikmalar,
hayot.

Oilaviy zo‘ravonlik qurbonlari bilan ijtimoiy ish olib borish, nafaqat shaxsiy yordam ko‘rsatish, balki kengroq ijtimoiy kontekstdagi muammolarni hal qilishni ham o‘z ichiga oladi. Bu jarayon, ijtimoiy ishning faoliyatini yanada samarali qilish uchun bir qator asosiy elementlarni o‘z ichiga oladi. Ushbu elementlar, oilaviy zo‘ravonlikning sabablari, oqibatlar va qurbonlarga ta‘sirini yaxshiroq tushunishga yordam beradi. Ushbu maqolada oilaviy zo‘ravonlik qurboni bo‘lgan shaxslar bilan ijtimoiy ish olib borish texnologiyasi haqida ma‘lumotlar berilgan.

KIRISH. Oilalar — inson hayotining eng muhim va asosiy qismidir. U har birimiz uchun mehr-muhabbat, qo‘llab-quvvatlash va xavfsizlik manbai hisoblanadi. Oilalar, shaxsning birinchi tarbiyasi, axloqiy qadriyatlari va ijtimoiy munosabatlari shakllanishida muhim rol o‘ynaydi. Oilalar ichida o‘zaro munosabatlar, hissiyotlar va tajribalar, insonning kelajakdagi hayotida katta ta‘sir ko‘rsatadi. Oilalar, nafaqat biologik aloqalar, balki ruhiy va ijtimoiy bog‘lanishlar orqali ham shakllanadi. Bu bog‘lanishlar, bir-birini tushunish, hurmat qilish va qo‘llab-quvvatlash asosida quriladi. Oilalar a‘zolari o‘rtasidagi munosabatlar, hayotiy tajribalar va qiyinchiliklarni birgalikda yengib o‘tishga yordam beradi. Oilalar, shuningdek, jamiyatning asosiy birligi bo‘lib, ijtimoiy barqarorlikni ta‘minlaydi. Oilalar ichidagi tarbiya va ta‘lim, kelajak avlodlar uchun muhim qadriyatlarni o‘rgatadi va ularni jamiyatga foydali a‘zolar

bo'lib yetishishlariga yordam beradi. Shu sababli, oila tushunchasi nafaqat shaxsiy, balki ijtimoiy ahamiyatga ham ega. Oila hayotimizda doimiy va o'zgaruvchan bo'lib, uning tuzilishi va funksiyalari zamon bilan birga rivojlanadi.

O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2023-yil 21-dekabrda qabul qilingan "Oila va xotin-qizlar qo'mitasining faoliyatini takomillashtirishga oid qo'shimcha chora-tadbirlar to'g'risida"gi PF-208-son Farmoni hamda "Oilalarni mustahkamlash va xotin-qizlarning faolligini oshirish bo'yicha qo'shimcha chora-tadbirlar to'g'risida"gi PQ-401-son qarori ijrosini ta'minlash maqsadida Vazirlar Mahkamasi qaror qiladi:

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2023-yil 21-dekabrda PF-208-son Farmoni bilan O'zbekiston Respublikasi Oila va xotin-qizlar qo'mitasining (keyingi o'rinlarda — Qo'mita) bo'ysunuvi Kambag'allikni qisqartirish va bandlik vazirligidan Vazirlar Mahkamasiga o'tkazilganligi ma'lumot uchun qabul qilinsin.

2. Quyidagilarni nazarda tutuvchi O'zbekiston Respublikasi Oila va xotin-qizlar qo'mitasi to'g'risidagi nizom 1-ildovaga muvofiq tasdiqlansin:

Qo'mitaning maqomi, asosiy vazifalari va funksiyalari, huquqlari va javobgarligi, shuningdek, uning faoliyatini tashkil etish tartibi;

Qo'mita rahbariyatining hamda hududiy bo'linmalarining asosiy funksional vazifalari va javobgarligi;

Qo'mita faoliyatini moliyalashtirish, uning xodimlari mehnatiga haq to'lash va moddiy rag'batlantirish tartibi.

3. O'zbekiston Respublikasi Oila va xotin-qizlar qo'mitasi huzurida yuridik shaxs bo'lmagan O'zbekiston Respublikasi Oila va xotin-qizlar qo'mitasini rivojlantirish va xodimlarini moddiy rag'batlantirish jamg'armasi (keyingi o'rinlarda — Jamg'arma) tashkil etilsin.

4. O'zbekiston Respublikasi Oila va xotin-qizlar qo'mitasini rivojlantirish va xodimlarini moddiy rag'batlantirish jamg'armasi to'g'risidagi nizom 2-ildovaga muvofiq tasdiqlansin.

5. Belgilansinki, 2024-yildan boshlab har yili Davlat budjeti parametrlarida Jamg'arma uchun 15 mlrd so'mdan kam bo'lmagan miqdorda mablag' ajratish nazarda tutiladi.

6. Iqtisodiyot va moliya vazirligi Qo'mita bilan birgalikda mazkur qaror ijrosi yuzasidan 2024-yil uchun tasdiqlangan xarajatlar smetasiga tegishli o'zgartirish kiritilishini ta'minlasin.

7. Qoraqalpog'iston Respublikasi Vazirlar Kengashi, viloyatlar va Toshkent shahar hokimliklari mahalliy budjet mablag'lari va qonunchilik hujjatlari bilan taqiqlanmagan boshqa manbalar hisobidan Qoraqalpog'iston Respublikasi Oila va xotin-qizlar qo'mitasi, viloyatlar va Toshkent shahar oila va xotin-qizlar boshqarmalari, tuman (shahar) oila va xotin-qizlar bo'limlarining moddiy-texnik bazasini mustahkamlash choralari ko'rsin.

8. O'zbekiston Respublikasi Hukumatining ba'zi qarorlari 3-ildovaga muvofiq o'z kuchini yo'qotgan deb hisoblansin.

9. Qo'mita manfaatdor vazirliklar va idoralar bilan birgalikda o'zlari qabul qilgan normativ-huquqiy hujjatlarni ikki oy muddatda ushbu qarorga muvofiqlashtirsin.

ADABIYOTLAR TAHLILI VA TADQIQOT METODOLOGIYASI

Oilaviy zo'ravonlik, jamiyatda keng tarqalgan muammo bo'lib, bu holat ko'plab shaxslar, ayniqsa ayollar va bolalarga jiddiy zarar yetkazadi. Oilaviy zo'ravonlik qurbonlari bilan ijtimoiy ish olib borish texnologiyalari, bu muammoni hal qilishda muhim rol o'ynaydi.

Biz, O'zbekiston fuqarolari, umuminsoniy qadriyatlarni hurmat qilamiz, biroq turmushda o'ziga xos xalqmiz. Bu nikoh va oila munosabatlarida ayniqsa ko'zga tashlanadi. Bozor iqtisodiyoti sharoitida, Yevropa namunasiga tayanib ishlab chiqilgan oila to'g'risidagi qonun hujjatlari asosida butkul boshqa davrda, umuman boshqa siyosiy va iqtisodiy sharoitda yuzaga kelgan an'analarga amal qilishda davom etmoqdamiz. Sodda qilib aytganda, ajdodlarimizdan meros qolgan oila masalalari borasidagi qarashlarimiz qonunda tavsiflangan modeldan biroz farq qiladi.

Oilaga turlicha qarashlar haqida o'tgan asr boshida A.Qodiriy yozgan, so'ng sovet davrida fikr bildirilgan. Ko'p xotinlilik, erta va majburiy nikohlashlar e'tibor markazida bo'lgan.

Raxmonov o'z ilmiy tadqiqotlarida oilaviy zo'ravonlik muammosini o'rganadi va ijtimoiy ishning rolini va ularning zo'ravonlikdan zarar ko'rgan shaxslar bilan ishlashdagi yondashuvlarini ko'rsatadi. [1]

Saidovning tadqiqotlari oilaviy zo'ravonlik qurbonlariga ko'rsatiladigan ijtimoiy xizmatlar haqida bo'lib u, ijtimoiy xizmatlarning samaradorligini tahlil qilib, ularning zo'ravonlikdan zarar ko'rgan shaxslar uchun qanday yordam berishi mumkinligini ko'rsatadi.[2]

Tursunovning ilmiy ishlarida oilaviy zo'ravonlikka qarshi kurashda ijtimoiy ishning ahamiyati va texnologiyalari tahlil qilingan. U, ijtimoiy ishning yondashuvlarini, strategiyalarini va amaliyotlarini ko'rsatadi. [3]

MUHOKAMA VA NATIJALAR

Oilaviy zo'ravonlikning sabablari ko'p qirrali va murakkabdir. Ular, ijtimoiy, iqtisodiy, madaniy va psixologik omillardan kelib chiqadi. Masalan, iqtisodiy qiyinchiliklar, ish joyidagi stress, ta'lim darajasining pastligi, va madaniy an'analarda oilaviy zo'ravonlikning yuzaga kelishiga sabab bo'lishi mumkin. Ijtimoiy ish, bu omillarni aniqlash va ularni bartaraf etish uchun strategiyalar ishlab chiqishlari zarur. Buning uchun, ular o'zlarining bilim va ko'nikmalarini kengaytirishlari, zamonaviy tadqiqotlar va metodologiyalarni o'rganishlari kerak. Oilaviy zo'ravonlik qurbonlari ko'pincha jismoniy va ruhiy shikastlanishlarga duchor bo'lishadi. Ularning ruhiy holati, o'z-o'zini qadrlash, ishonch, va kelajakdagi umidlariga jiddiy ta'sir ko'rsatishi mumkin. Ijtimoiy ish, bu jihatlarni hisobga olib, psixologik yordam ko'rsatishda ehtiyotkorlik bilan yondashishlari zarur.[4]

Qurbonlar ko'pincha travma, depressiya, va qayg'u hissi bilan kurashmoqdalar. Shuning uchun, ijtimoiy ish, ularga ruhiy qo'llab-quvvatlash va zarur bo'lsa, professional psixologik

yordamga yo'naltirishlari muhimdir. Bundan tashqari, oilaviy zo'ravonlik qurbonlari ko'pincha ijtimoiy izolyatsiya va yolg'izlik his qilishadi. Ular, o'z muammolarini boshqalarga aytishdan qo'rqishlari yoki shunchaki yordam so'rashni bilmasliklari mumkin. Ijtimoiy ish, bu holatni bartaraf etish maqsadida, guruh terapiyasi va qo'llab-quvvatlovchi guruhlar tashkil etishlari mumkin. Bu guruhlar, qurbonlarga o'z tajribalari bilan bo'lishish, bir-birlariga yordam berish va ijtimoiy aloqalarni tiklash imkoniyatini beradi. Oilaviy zo'ravonlik qurbonlari bilan ishlashda, ijtimoiy ish huquqiy yordam ko'rsatishni ham e'tiborsiz qoldirmasliklari kerak. Ko'plab qurbonlar, o'z huquqlarini bilmasliklari yoki ularni himoya qilishda qanday yo'l tutishni bilmasliklari sababli, zo'ravonlikdan qochish imkoniyatidan mahrum bo'lishadi. Ijtimoiy ish, ularni huquqiy jarayonlar haqida ma'lumot berish, zarur hujjatlarni tayyorlashda yordam berish va zarur bo'lsa, huquqshunoslar bilan hamkorlik qilish orqali qo'llab-quvvatlashlari mumkin.[5]

Oilaviy zo'ravonlikdan qochish va qurbonlarni himoya qilishda, boshpana taqdim etish ham muhim ahamiyatga ega. Qurbonlar, ko'pincha o'zlarini xavfsiz his qilmaydilar va bu ularning hayot sifatini yomonlashtiradi. Ijtimoiy ish, boshpana va xavfsiz joylar bilan hamkorlikda ishlashlari, shuningdek, qurbonlarga vaqtincha yoki doimiy yashash joylarini taqdim etishlari zarur. Boshpana, qurbonlarga yangi hayot boshlash, o'zlarini qayta tiklash va xavfsiz muhitda yashash imkonini beradi. Oilaviy zo'ravonlik muammosiga qarshi kurashishda, ijtimoiy ish mahalliy jamoalar bilan hamkorlik qilishlari zarur. Mahalliy jamoalar, oilaviy zo'ravonlik muammosini hal qilishda muhim rol o'ynaydi, chunki ular qurbonlarga yordam berish uchun zarur bo'lgan resurslarni taqdim etishi mumkin. Jamoa tashkilotlari, xayriya fondlari va boshqa ijtimoiy xizmatlar bilan hamkorlik qilish orqali, ijtimoiy ish qurbonlarga yanada samarali yordam ko'rsatishlari mumkin. Mahalliy jamoalarda oilaviy zo'ravonlik muammosi haqida ma'rifat yaratish, bu borada ijtimoiy ongini oshirish va jamoaviy resurslarni jalb qilish ham muhimdir. Shuningdek, oilaviy zo'ravonlik muammosini hal qilishda, ijtimoiy ish o'zlarining professional bilim va ko'nikmalarini doimiy ravishda yangilab borishlari lozim. Bu, ularning zamonaviy usullar va texnologiyalar bilan tanishishlarini ta'minlaydi, shuningdek, qurbonlarga eng yaxshi yordam ko'rsatish imkoniyatini oshiradi. Ijtimoiy ish uchun muntazam ravishda treninglar va seminarlar o'tkazish, ularning professional rivojlanishini ta'minlaydi. Bu treninglar, ijtimoiy ishga oilaviy zo'ravonlik muammosi bilan bog'liq yangi bilimlar va ko'nikmalarni o'zlashtirishga yordam beradi.[6]

Oilaviy zo'ravonlik qurbonlari bilan ishlashda, ijtimoiy ish o'zlarining his-tuyg'ularini ham boshqarishlari zarur. Ular, qurbonlarning og'ir holatlari bilan yuzma-yuz kelganda, o'zlarini professional darajada tutishlari va his-tuyg'ularini nazorat qilishlari muhimdir. Bu, ijtimoiy ishning o'z ishlariga bo'lgan ishtiyoqini saqlab qolish va ularning ruhiy salomatligini ta'minlashga yordam beradi.[4]

XULOSA

Xulosa qilib aytganda, oilaviy zo‘ravonlik qurbonlari bilan ijtimoiy ish olib borish, murakkab va ko‘p qirrali jarayondir. Bu jarayonda ijtimoiy ish, qurbonlarning ehtiyojlarini tushunish, ularga zarur resurslarni taqdim etish va ularning hayotini yaxshilash maqsadida samarali usullarni qo‘llashlari lozim. Ijtimoiy ish, shuningdek, mahalliy jamoalar bilan hamkorlik qilish va o‘z professional ko‘nikmalarini doimiy ravishda yangilab borish orqali, oilaviy zo‘ravonlik muammosiga qarshi kurashishda muhim rol o‘ynaydi. Bu jarayon, nafaqat qurbonlarning hayotini yaxshilashga, balki jamiyatimizda oilaviy zo‘ravonlikka qarshi kurashishda ham katta ahamiyatga ega. Oilaviy zo‘ravonlikka qarshi kurashish, jamiyatimizdagi ijtimoiy adolatni ta‘minlash, inson huquqlarini himoya qilish va kelajak avlodlar uchun xavfsiz muhit yaratish maqsadida amalga oshiriladi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Raxmonov, A. (2021). "Oilaviy zo‘ravonlik va ijtimoiy ish: muammolar va yechimlar". O‘zbekiston ijtimoiy ish jurnali, 3(1), 15-22.
2. Saidov, D. (2020). "Oilaviy zo‘ravonlik qurbonlari bilan ishlashda ijtimoiy xizmatlar". Ijtimoiy xizmatlar va ijtimoiy ish, 2(2), 34-40.
3. Tursunov, M. (2022). "Oilaviy zo‘ravonlikka qarshi kurashda ijtimoiy ishning roli". Oliy ta‘lim va ijtimoiy ish, 4(3), 50-58.
4. Xolmatov, B. (2021). "Ijtimoiy ish va oilaviy zo‘ravonlik: yangi yondashuvlar". Ijtimoiy tadqiqotlar, 1(1), 25-30.
5. Mustaqimov, E. (2023). "Oilaviy zo‘ravonlik qurbonlari bilan ishlashda ijtimoiy ishning vazifalari". O‘zbekiston ijtimoiy ish va psixologiya jurnali, 5(2), 12-20.
6. Karimova, N. (2020). "Oilaviy zo‘ravonlik va ijtimoiy ish: psixologik yondashuvlar". Psixologiya va ijtimoiy ish, 2(3), 40-46.
7. Davlatov, R. (2022). "Oilaviy zo‘ravonlikdan zarar ko‘rgan shaxslar bilan ishlashda ijtimoiy ish metodlari". Ijtimoiy ish va sog‘liq, 3(4), 55-62.